

‘Xylella fastidiosa is levensgro te bedreiging voor de sector’

De bacterieziekte *Xylella fastidiosa* vormt een bedreiging voor de boomkwekerij- en vasteplantensector, menen kenners. Als een *Xylella*-uitbraak wordt aangetroffen, moet een gebied van tien kilometer worden afgegrensd, voor vijf jaar. Vasteplantenkwekers en -handelaren zijn vanaf 1 maart verplicht om bij export een plantenpaspoort te overleggen.

Tekst: René Bouwmeester
Fotografie: René Faas/NVWA Bacteriologie-NRC

Xylella fastidiosa (Xf) is de veroorzaker van een schadelijke bacterieziekte in planten. Xf heeft een quarantaine status binnen de Europese Unie. Dat betekent dat het een schadelijk organisme is, dat kan voorkomen in meerdere plantensoorten of plantaardige producten. Dit organisme levert risico's op voor de hele gemeenschap en moet worden vernietigd. Besmettingen uit zich op bomen en planten onder meer in verdroge bladeren en kale kruinen. Deze bacterieziekte stamt oorspronkelijk uit Zuid-Amerika, maar werd in 2013 voor het eerst vastgesteld op olijfbomen in de Zuid-Italiaanse provincie Lecce. Sindsdien zijn besmettingen in noordelijker gelegen gebieden waargenomen, zoals Zuid-Frankrijk en Corsica. De gebieden rondom de besmettingshaarden zijn afgesloten. Citrusvruchten- en druiventelers

in Zuid-Europa vrezen sindsdien een uitbraak van de bacterie in hun gewassen. Ook Nederlandse handelaren en kwekers hebben heel wat te duchten van de bacterie. Zo importeren Nederlandse ondernemers planten en plantmateriaal uit Zuid-Europa. Dat brengt een potentieel besmettingsgevaar met zich mee. Een uitbraak van Xf in Nederland kan dan ook grote economische gevolgen hebben voor Nederlandse plantentelers en plantenhandelaren, waarschuwt de NVWA. Bij een uitbraak moeten alle waardplanten binnen 100 meter van de besmetting worden vernietigd. Waardplanten zijn alle planten die gevoelig zijn voor de betreffende plantenziekte. De lijst met waardplanten voor *Xylella* staat beschreven op de website van de Europese Unie en telt zo'n tweehonderd namen. Een stuk of dertig planten van deze lijst wordt ook in Nederland geteeld of verhandeld en voor deze planten is een plantenpaspoort nodig (zie kader). Van de waardplanten wordt volgens Royal FloraHolland in Nederland het meest

gehandeld in lavendel, oleander, hebe en olijfbomen.

Na de vernietiging van waardplanten volgen meer maatregelen. Om het besmette bedrijf wordt een bufferzone ingesteld van 10 kilometer. Daarna is vijf jaar geen verkeer van waardplanten binnen en vanuit de bufferzone toegestaan. Een dergelijke besmetting in een van de boomkwekerijregio's van Nederland gooit zo'n gebied praktisch op slot voor de boomkwekerij en vasteplantenteelt.

Er bestaat overigens verschil tussen een uitbraak en een vondst van de bacterie. Wanneer wordt vastgesteld dat de besmetting heeft te maken met recente import en er zijn geen besmette insecten of andere besmette plantensoorten in de omgeving, dan hoeft geen zone te worden geïsoleerd.

Xylella verspreidt zich op verschillende manieren. De NVWA noemt de transport van besmet plantmateriaal, de belangrijkste reden. Het gaat daarbij ook om vermeerderingsmateriaal zoals in-vitro planten. Over kortere afstand gebeurt verspreiding voornamelijk door verschillende insecten, zoals cicaden. Overdracht via mechanische apparatuur is mogelijk, maar minder waarschijnlijk. *Xylella fastidiosa* is weliswaar Zuid-Amerikaans van oorsprong, maar de bacterie kan overleven op planten of in en op de grond.

BEDREIGING

Henk Raaijmakers, voorzitter van de Vakgroep Bomen en Vaste Planten bij LTO Nederland, maakt zich grote zorgen om de bacterieziekte. “*Xylella* is een probleem in vaste planten

Door *Xylella fastidiosa* aangetaste bladeren van de *Coffea* sp.

en zelfs in onkruiden. Het is een levensgrote bedreiging voor elk gebied en voor elk bedrijf dat daarmee in aanraking komt. Het heeft de grootste prioriteit van LTO om dit in Europees verband aan te kaarten en te zorgen dat de Italianen alle maatregelen uitvoeren. Nederland heeft hierin het voortouw genomen en vervolgens zijn andere landen in Europa zich ook bewust geworden van de gevaren.”

‘De vondst van Xylella zou desastreus zijn’

Het grote probleem van deze besmettingen is dat Xf niet met gewasbeschermingsmiddelen is te bestrijden. Alle maatregelen zijn gericht op het voorkomen van verspreiding. Raaijmakers doet daarom ook een dringend beroep op telers en handelaren om de maatregelen in acht te nemen. “Kwekers moeten zich niet laten verleiden tot het gebruik van goedkoop uitgangsmateriaal waarvan niet zeker is of het veilig is. Ik denk trouwens dat het bewustzijn er in de sector wel is. Ik maak me grotere zorgen over het vakantieseizoen waarbij mensen naar Zuid-Italië gaan, met een leuk olijfbompje terugkomen en zo een ziekte binnenhalen.” De controles die nodig zijn voor het plantenpaspoort worden door Naktuinbouw in opdracht van de NVWA gedaan. Naktuinbouw

heeft de afgelopen maanden veel vragen gekregen over Xf, zegt woordvoerder Alfred Klaver. De vragen waren uiteenlopend van aard, maar hadden vooral betrekking op ‘hoe voorkomen we dat *Xylella* hier een probleem wordt?’ en ‘hoe kunnen we voorkomen dat gebieden op slot gaan?’. Verder gingen de vragen over de eisen die ontvangers stellen aan het te ontvangen product. Daarover bestond verwarring, zegt Klaver. “De Duitse bouwmarkt Bauhaus eiste bijvoorbeeld dat de planten met een plantenpaspoort werden aangeleverd, terwijl we in Nederland nog bezig waren om dit te regelen.” Naktuinbouw heeft nog geen confrontatie met *Xylella* gehad. “Gelukkig niet”, zegt Klaver. “Aantonen van de ziekte op een kwekerij zou desastreus zijn.”

BLIJVEN HANDELEN

De handelsbedrijven in Nederland accepteren de maatregelen gelaten, zegt Frits Jonk van Royal FloraHolland. “Die maatregelen hebben de kans op een uitbraak zo minimaal mogelijk gemaakt. Voor de kwekers en handelaren betekent dit een extra activiteit. Daar zitten zeker extra kosten en extra werk aan. Maar voor de tuinbouwsector is het belangrijk dat we kunnen blijven handelen in deze producten. Stel dat we de maatregelen niet nemen, dan kunnen we ook niet handelen. Dat zou voor veel bedrijven nog vervelender zijn. En als *Xylella* wordt aangetroffen, dan wordt het gebied vergrendeld. Dan hebben we pas echt een probleem als sector.”

Plantenpaspoort verplicht

Naktuinbouw en de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) voeren vanaf 31 maart inspecties uit om te controleren of handelaren zich houden aan de plantenpaspoortplicht voor planten die gevoelig zijn voor de plantenziekte *Xylella fastidiosa* (Xf).

Het plantenpaspoort is het bewijs dat de betreffende planten of plantaardige producten voldoen aan de fytosanitaire eisen, zoals deze gelden binnen de Europese Unie, zodra deze producten in het verkeer worden gebracht. Het plantenpaspoort geldt over het algemeen voor voortkweekingsmateriaal, maar in sommige gevallen ook voor producten die voor de consument zijn bestemd.

De plantenpaspoortplicht geldt voor alle verkeer binnen de EU en binnen Nederland tussen professionele bedrijven en organisaties. Dit betreft onder meer ook planten bestemd voor de eindconsument, veilingaanvoer, tuincentra, bouwmarkten, hoveniers, natuur- en terreinbeheerders en groenvoorzieningsafdelingen van gemeentes. Potplanten, struiken, bomen, perk- en kuipplanten vallen ook onder deze maatregelen. Uitzonderingen op de paspoortplicht gelden voor zaden en eindproducten zoals vruchten, snijbloemen, snijtakken of snijblad. Omdat Europese lidstaten zelf bepalen wanneer zij starten met de controles op het plantenpaspoort kan het zijn dat andere landen deze controles eerder of later uitvoeren. Formeel geldt de plantenpaspoortplicht echter al sinds december 2015 voor alle landen in de EU.

De paspoortplicht geldt voor alle planten waarop in Europa besmettingen met *Xylella fastidiosa* zijn vastgesteld (zogenoemde Europese waardplanten). Een lijst van al deze Europese waardplanten staat op de website van de Europese Commissie.

Naast de lijst met Europese waardplanten waarvoor de plantenpaspoortplicht geldt, is er ook een lijst met alle planten waarop wereldwijd ooit een besmetting met Xf is aangetroffen. De plantensoorten en 27 genera op deze lijst mogen alleen in de Europese Unie worden geïmporteerd als vaststaat dat Xf niet voorkomt in het land van herkomst. Deze uitgebreide lijst staat ook op www.nvwa.nl

Op boomkwekerij- en vasteplantenbedrijven wordt de ontwikkeling rond *Xylella* met argusogen gevolgd. Dit bedrijf heeft geen relatie tot het artikel